

«ԲՈԿՈ ՀԱՐԱՄ»-Ը ՈՐՊԵՍ ՏԵՂԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿԶԱԿԱՆ ԽՄԲԱՎՈՐՈՒՄ

Գ.Կ. Սայադյան

Վ. Բրյուսովի անվ. պետական համալսարան

ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ

«Բոկո Չարամ» լուրջ ահաբեկչական խմբավորումն անկողնից իրականացրած գործողությունները Նիգերիայում մտահոգիչ են հաշվի առնելով առաջացած բացասական հետևանքները: Նիգերիայի կառավարության բոլոր ջանքերն ապարդյուն էին բռնի գործողությունները կասեցնելու հարցում: Այս հողվածի նպատակն է ներկայացնել «Բոկո Չարամ» ի ահաբեկչական գործողությունները, գործելու մեխանիզմները, ինչպես նաև պարզաբանել, թե ինչ հնարավոր միջոցներով կարելի է կարգավորել առաջացած խնդիրները:

Բանալի բառեր. *Բոկո Չարամ, ահաբեկչություն, բռնի գործողություններ, Նիգերիա:*

Ահաբեկչությունը անհատի կամ խմբի կողմից բռնի մեթոդների կիրառման դիտավորյալ և գիտակցված քայլ է: Ահաբեկչությունը ապօրինի գործողություն է, որը խախտում է մարդու հիմնարար իրավունքները և ազդում ցանկացած երկրի քաղաքական, սոցիալական, տնտեսական, մշակութային և կրոնական զարգացման վրա: Իսլամական պետությունը Արևմտյան Աֆրիկայում կամ Իսլամական պետության Արևմտյան Աֆրիկայի նահանգը սովորաբար հայտնի է որպես Բոկո Չարամ: Այն ջիհադական ահաբեկչական կազմակերպություն է, որը հիմնված է Նիգերիայի հյուսիսարևելքում: Հիմնադրվել է 2002թ.ին Սուհամմադ Յուսուֆի կողմից, խումբը ղեկավարվում է Աբուբքար Շեկուի կողմից 2009 թվականից: Երբ առաջին անգամ ստեղծվեց Բոկո Չարամը, նրանց գործողությունները ոչ բռնի էին և նրանց հիմնական նպատակն էր մաքրել իսլամը Նիգերիայի հյուսիսում: 2015-ի մարտից խմբավորումը հավասարեցվել է Իրաքի և Լևանտի իսլամական պետությանը: Բոկո Չարամը սպանել է տասնյակ հազարավոր մարդկանց և տեղահանել է 2,3 միլիոն մարդու և միանգամից հանդիսացել է աշխարհի մահաբեր ահաբեկչական խմբավորումը՝ Համաշխարհային ահաբեկչության զլրբալ ինդեքսի համաձայն: Բոկո Չարամի հարձակումները բաղկացած են մահապարտներից, նաև սովորական զինված հարձակումներից ինչպես քաղաքացիական, այնպես էլ ռազմական թիրախների վրա:

«Բոկո Չարամը» շարունակում է մնալ վիճելիորեն ամենամեծ խնդիրը, որին այսօր բախվում է Նիգերիային: Նիգերիայի հյուսիսարևելյան այս իսլամիստական խմբավորումը սպանեց առնվազն 3500 մարդու՝ 2009 թվականից ի վեր, երբ առաջին անգամ իր իսլամական ապստամբությունը սկսեց Նիգերիայի կառավարությունից ազատվելու և իսլամական պետություն ստեղծելու համար: Խումբը հաճախակի հարձակումներ և ռմբակոծություններ է իրականացրել՝ որոշ դեպքերում՝ օգտագործելով մահապարտներ¹: Մուհամմադ Յուսուֆը հիմնադրեց Բոկո Չարամ-ը 2002 թվականին Մայդուգուրիում, հյուսիս-արևելյան Բորնո նահանգի մայրաքաղաքում: Նա հիմնադրեց կրոնական համալիր և դպրոց, որը գրավում էր աղքատ մահմեդական ընտանիքներ Նիգերիայից և հարևան երկրներից: Կենտրոնն ուներ իսլամական պետություն ստեղծելու քաղաքական նպատակ և դարձավ ջիհադականների հավաքագրման հիմք: Բոկո Չարամը իր գոյության առաջին յոթ տարիների ընթացքում քիչ թե շատ խաղաղ ճանապարհով իրականացրեց իր գործողությունները՝ հասարակությունից դուրս գալով հյուսիս-արևելյան հեռավոր շրջաններ: 2013-ի նոյեմբերին պետական անվտանգության վարչությունը «Բոկո Չարամը»-ը անվանեց որպես արտաքին ահաբեկչական կազմակերպություն: Չետաքննությունների Միացյալ Նահանգների դաշնային բյուրոն (ԳԴԲ) սահմանում է ահաբեկչության գաղափարը որպես բռնի գործողություններ կամ գործողություններ ինչը ռիսկային է մարդու կյանքի համար²: 2013-ին Նիգերիացի զինվորականներն ուժեղացրին իր արշավը «Բոկո Չարամի» դեմ: Նիգերիայի զինված ուժերի և հումանիտար ճգնաժամի վատթարացման արդյունքում ԱՄՆ-ի և Նիգերիայի միջև երկկողմ հարաբերությունները վատթարացան: 2013-ին արդեն ակնհայտ էր, որ «Բոկո Չարամը» ստանձնել էր հյուսիսարևելյան նահանգների շատ գյուղական տեղական ինքնակառավարման տարածքներ, որտեղ նրանք կարողացան ուժ ձեռք բերել: Անհանգստացնող էր նաև խմբին հետապնդող կառավարական անվտանգության ուժերը, մի եղանակ, որը հաճախ ընթանում էր բռնություններով և սպանություններով, և զորքերը միշտ չէ, որ

¹ Agbiboa D., *The Ongoing Campaign of Terror in Nigeria: Boko Haram versus the State*, Harvard University, 2013, pp. 2-19.

² Patrick K., Radzuwan S., *The Implication of Boko Haram Insurgency in Rural Development in Nigeria*, *International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-2S, July 2019, pp. 1-7.*

տարբերակում էին խմբի անդամներին և քաղաքացիական անձանց: Նման մեթոդները ուժեղացնում են լարվածությունը մի երկրում, որը արդեն բախվում է Բոկո Չարամի հարձակումներին և իրավապաշտպան խմբերի կողմից լայն դատապարտում առաջացնում: Ապրիլին 2013թ. ի Շեքաուն մերժեց Նիգերիայի Նախագահի առաջարկը: Նա ասում էր. Որ համաներումը կտրամադրի Բոկո Չարամի զինյալներին, եթե նրանք զինաթափվեն: Շեկաուն հայտարարեց, որ Բոկո Չարամի անդամները ոչինչ չեն ձեռնարկել, որի համար համաներում են անհրաժեշտ: Հաջորդ ամիս Բոկո Չարամը սկսեց համակարգված ռազմական ոճով համակարգված գրոհների շարք Բորնո նահանգի Բամա քաղաքում: Հարձակման հետևանքով զոհվել է ավելի քան 50 մարդ և ոչնչացվել են ոստիկանության, ռազմական և կառավարական բազմաթիվ շենքեր: Խումբը նաև ազատ է արձակել ավելի քան 100 բանտարկյալ քաղաքի բանտից: Ի պատասխան՝ կառավարությունը սկսեց իր ամենամեծ մասշտաբային ռազմական հարձակումը «Բոկո Չարամի» դեմ՝ տեղում օգտագործելով հազարավոր զորքեր և խմբավորման դեմ պայքարի օդային հարվածների արշավ: Չնայած ռազմական գործողություններին, Բոկո Չարամը շարունակեց իր սարսափելի հարձակումները, ներառյալ դպրոցներում, որոնց արդյունքում 2013-ի վերջին ավելի քան 1200 զոհվեց:

Բոկո Չարամի գրոհները շարունակվել են մինչև 2014 թվականը, մասնավորապես հյուսիսարևելքում, քանի որ խմբավորումը հարձակվել է գյուղերի վրա և ահաբեկել և սպանել խաղաղ բնակիչներին: Խումբը նաև սպանեց հարյուրավոր մարդկանց՝ պայթեցնելով ռումբերը խոշոր քաղաքներում, և հարևան երկրներում ներառյալ Նիգեր, Չադ և Կամերուն³: Ժամանակի ընթացքում «Բոկո Չարամը» պարբերաբար փոխել է նաև իր ռազմավարությունը, մարտավարությունը և ինքնադրսևորումը: Բոկո Չարամը շարունակում էր թիրախավորել դպրոցները, ինչպես, օրինակ, փետրվարյան Յոբա նահանգի քոլեջի վրա հարձակման ժամանակ, որի ընթացքում սպանվել էին մոտ 50 տղամարդ ուսանողներ: Այս խումբը արժանացավ ամբողջ աշխարհի դատապարտումը այն բանից հետո, երբ իրականացրեց 2014 թ.-ի Բորնո նահանգի Չիբոկ քաղաքում գիշերօթիկ հաստատության ավելի քան 275 աղջկա զանգվածային առևանգում, ինչը հանգեցրեց Նիգերիային միջազգային օգնության առաջարկների ավելացման, քանի որ երկիրը փորձեց

³ Thurson A., *Boko Haram: The History of an African Jihadist Movement*, pp. 1-33.

կասեցնել Բոկո Չարամի ահաբեկչական գործողությունները⁴: Արևմտյան մի շարք կառավարություններ, ներառյալ Միացյալ Նահանգները, առաջարկել են տեխնիկական աջակցություն և հետախուզության փոխանակում՝ կանանց գտնելու հարցում: ԱՄՆ Պետդեպարտամենտը ստեղծեց Նիգերիայի պլանավորման և գործողությունների խումբ, որը բերեց միասին տեխնիկական և տարածաշրջանային փորձագետներ, ինչպես նաև ռազմական կապի միջոց՝ ճգնաժամին արագ արձագանքելու պլանավորման և համաձայնեցման համար⁵: Այնուամենայնիվ, Նիգերիայի անվտանգության ուժերի կողմից մարդու իրավունքների ռոմահարման վերաբերյալ մտավախությունները խոչընդոտեց ավելի մեծ համագործակցություն, նույնիսկ այն ժամանակ, երբ Բոկո Չարամը ընդլայնեց իր վերահսկողությունը հյուսիսարևելյան ժայռամասում: Ֆրանսիան և Մեծ Բրիտանիան սկսեցին իրենց ուշադրությունը սևեռել Նիգերիայի հարևանների վրա: Տեղի ունեցան մի շարք փոփոխություններ, որոնք թույլ տվեցին ԱՄՆ կառավարությանը աջակցել Բոկո Չարամի դեմ ռազմական ջանքերին՝ միաժամանակ շրջանցելով քաղաքականության հետ կապված խոչընդոտները: Մայիսին ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը պատժամիջոցներ կիրառեց Բոկո Չարամում ֆիզիկական անձանց նկատմամբ: Այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով խմբի ոչ պաշտոնական կառուցվածքը, պատժամիջոցները նկատելի ազդեցություն չեն ունեցել Բոկո Չարամի գործողությունների վրա և խումբը շարունակեց իր գրոհները: 2014 թվականի օգոստոսին Բոկո Չարամը հայտարարեց, որ իր վերահսկողության տակ գտնվող տարածքը իսլամական պետություն է⁶:

Բոկո հարամի իսլամիստական խմբավորման զինյալներն իրենց վերահսկողության տակ են վերցրել Նիգերիայի հյուսիս-արևելքի Բոռնո նահանգի քաղաքներից մեկը: «Ահաբեկիչները կատաղի մարտերի արդյունքում գրավել են զինվորականների դիրքերը Ռանն քաղաքում»: Նշվում է, որ բնակավայրում գտնվում է փախստականների ճամբար, որտեղ տեղաբաշխված են շուրջ 350 հազար ներքին վերաբնակներ՝ «Ահաբեկիչներն սկսել են հրկիզել ճամբարի

⁴ *Boko Haram NIGERIAN ISLAMIC GROUP*, <https://www.britannica.com/topic/Boko-Haram>.

⁵ *Brechenmacher S., Carnegie endowment for international peace, Stabilizing Northeast Nigeria After Boko Haram*, p.6. 46.

⁶ *Brinkel TH., Ait-Hida S., BOKO HARAM AND JIHAD IN NIGERIA, Netherlands Defence Academy, Department of International Security Studies, 2016, pp. 1-22*

հարկադիր վերաբնակների պատսպարաններ»։ Նիգերիայում շարունակում է աճել Բոկո Չարամ կոչվող խմբի ահաբեկչական գործողությունները։ Նրա անդամները համարում են իրենց որպես իսլամական հավատքի միակ ճշմարիտ մեկնաբանման հավատացյալներ։ Խումբը կարողացել է գոյատևել Նիգերիայի կառավարության կողմից իրականացվող հակաահաբեկչական միջոցառումներին։ Իշխանությունները չեն կարողացել ճնշել Բոկո Չարամը կամ նվազեցնել նրա աջակցությունը Յիուսիսային Նիգերիայի բնակչության շրջանում։ Բոկո Չարամի կողմից կատարված բռնությունները ենթադրում են առճակատման երկու տեսակ։ Նախ՝ մահմեդական համայնքի ներսում բևեռացում կա՝ չափավոր մուսուլմանների և նրանց առաջնորդների միջև, որոնք մերժում են բռնությունը և ցիհադական ահաբեկիչներին։ Երկրորդ՝ բևեռացում կա մուսուլմանների և քրիստոնյաների միջև։ Երկու կրոնական խմբերի միջև հարաբերություններն արդեն լարված էին։ Բոկո Չարամը հիմնականում առաջնորդվում է կրոնական դրդապատճառներով։ Կրոնը, հետևաբար, դարձել է խնդրի մի մասը, այնպես որ այն պետք է դառնա նաև լուծման մի մասը։

Ներկայումս Բոկո Չարամի ապստամբությունից տուժել է ավելի քան 13 միլիոն մարդ։ Ավելի քան 10 տարի տևած հակամարտությունից հետո խումբը շարունակում է բարձրաստիճան հարձակումներ իրականացնել Բորնոյի, Յոբայի և Ադամավայի նահանգներում գտնվող զինծառայողների և քաղաքացիական անձանց դեմ։ Բռնությունները հյուսիսարևելքում առաջացրել են զանգվածային տեղահանումներ։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Agbiboa D., The Ongoing Campaign of Terror in Nigeria: Boko Haram versus the State, Harvard University, 2013
2. Boko Haram NIGERIAN ISLAMIC GROUP, <https://www.britannica.com/topic/Boko-Haram>,
3. Brechenmacher S., Carnegie endowment for international peace, Stabilizing Northeast Nigeria After Boko Haram,
4. Brinkel TH., Ait-Hida S., BOKO HARAM AND JIHAD IN NIGERIA, Netherlands Defence Academy, Department of International Security Studies, 2016.
5. Patrick K., Radzuwan S., The Implication of Boko Haram Insurgency in Rural Development in Nigeria, International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-2S, July 2019
6. Thurson A., Boko Haram: The History of an African Jihadist Movement

“BOKO HARAM” AS A LOCAL TERRORIST ORGANIZATION

G.K. Sayadyan

SUMMARY

The actions carried out by the Boko Haram local terrorist group in Nigeria are worrying given the negative consequences. All efforts by the Nigerian government to stop the violence were in vain. The purpose of this article is to present the terrorist acts of “Boko Haram”, the mechanisms of action, as well as to clarify the possible means to solve the problems.

Key words: *Boko Haram, terrorism, violent actions, Nigeria.*

«БОКО ХАРАМ» КАК ЛОКАЛЬНАЯ ТЕРРОРИСТИЧЕСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ

Г.К. Саядян

АННОТАЦИЯ

Действия, предпринятые местной террористической группой «Боко харам» в Нигерии, вызывают беспокойство, учитывая негативные последствия. Все усилия нигерийского правительства по прекращению насилия были напрасны. Целью данной статьи является представление террористических актов «Боко харам», механизмов действия, а также выяснение возможных способов решения проблем.

Ключевые слова: *«Боко харам», терроризм, насильственные действия, Нигерия.*